

Professori Ilkka Virtanen

MUISTOVUOSI 2009, 200 VUOTTA AUTONOMIAN AJAN ALUSTA, 70 VUOTTA TALVISODASTA

*Tervehdyssanat Pohjanmaan Maanpuolustuskillan
29. Vuosipäivänjuhlassa Tammisunnuntaina
31.1.2010 Vaasan Kaupungintalossa*

Kunnioitetut sotiemme veteraanit, kunniavieraamme eversti ja rouva Aherto, arvoisa juhlayleisö!

Ärade veteraner från våra krig, våra hedersgäster överste och fru Aherto, ärade festpublik!

Kuukausi sitten päättyneenä vuonna nousivat sekä tiedotusvälineissä että monissa eri tilaisuuksissa voimakkaasti esiin maamme historiaan liittyvät tärkeät, samalla myös kohalokkaat tapahtumat. Näistä kaksi oli merkittävyydeltään ylitse muiden. Viime vuonna tuli kuluneeksi 200 vuotta siitä, kun maamme ja kansakuntamme monisatavuotinen hallinnollinen yhteys Ruotsiin katkesi ja Suomi siirtyi autonomisena suuriruhtinaskuntana Venäjän keisarikunnan alaisuuteen. Marraskuun 30. päivä puolestaan nosti esiin tapahtumat 70 vuoden takaa: kahta vuosikymmentä aikaisemmin saavutettu itsenäisyytemme joutui vakavasti uhatuksi Neuvostoliiton hyökättyä äkillisesti, vastoin voimassa olevia sopimuksia ja ilman sodanjulistusta Suomeen: alkoi 105 päivää kestänyt raskas Talvisota.

Osana Ruotsin valtakuntaa suomalaiset muodostivat selkeästi oman kansakuntansa, mutta varsinaisia valtiollisia tunnusmerkkejä maallamme ei ollut. Ruotsin alue koostui lääneistä, joilla oli sama asema, sijaitsivatpa ne sitten emämaassa tai esimerkiksi Suomessa. Suomesta käytettiin kylläkin nimitystä Suomen suuriruhtinaskunta ja mm. Juhana III otti hallitsijana itselleen Suomen Suuriruhtinaan arvonimen ja Suomen suuriruhtinaskunnan leijonavaakuna kuului Ruotsin kuninkaan arvonmerkkeihin. Suuriruhtinaskunta oli kuitenkin olemassa vain arvoisältöisenä käsitteenä, sillä ei ollut erityistä valtiollista tai hallinnollista merkitystä.

Ruotsin suurvalta-asema alkoi järkkyyä 1700-luvun alusta lähtien. Suomea koskivat erityisesti Isonvihan ja Pikkuvihan nimellä tunnetut sotajaksot ja niitä seuranneet aluesiirrot Venäjälle. Suomen kohtalo ratkaistiin perusteellisesti uudelleen, kun koko Suomen alue Suomen sodan seurauksena liitettiin Haminan rauhassa v. 1809 Venäjään. Suomen alue tuli ensimmäisen kerran täsmällisesti määritellyksi tässä rauhassa. Autonomisena suuriruhtinaskuntana maamme sai keisari Aleksanteri I:n koolle kutsumien Porvoon valtiopäivien myötä tärkeimmät omat valtiolliset toimielimensä, valtiopäivät ja nykyistä

valtioneuvostoa vastaavan hallituskonseljin (jota vuodesta 1816 lähtien kutsuttiin senaatiksi).

Sveriges position som stormakt började rubbas i början av 1700-talet. Finland blev särskilt berörd av krigsperioderna, som man känner som stora ofreden och lilla ofreden, och av avträde av område för Ryssland efter dessa krig. Finlands öde blev grundligt återfastställt, när Finlands hela område som resultat av Finska kriget anslöts år 1809 till Ryssland i samband med freden i Fredrikshamn. Finlands område blev för första gången exakt fastslaget vid denna fred. Vårt land fick en status av ett autonomt storfurstendöme, och på Borgå lantdag, som kejsar Alexander I hade sammankallat, fick Finland sina viktigaste statliga organ: lantdag och regeringskonselj (senare kallat senat) som motsvarar det nuvarande statsrådet.

Suuriruhtinaskunnan hallinto vakiintui nopeasti. Vakiintumista nopeutti se, että Ruotsin ajalta peräisin oleva hallinto voitiin säilyttää lähes ennallaan. Myös lainsäädäntö ja oikeuslaitos periytyivät Ruotsin vallan ajalta, samoin kirkollinen hallinto. Taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kehitys oli autonomian alkuvuosina hidasta, mutta ripeytyi voimakkaasti vuosisadan puolivälistä lähtien. Tästä kehityksestä kuulemme hetken kuluttua professori Paavo Okon tarkemman analyysin.

Suomen sota, jonka seurauksena Suomi siirtyi Ruotsin alaisuudesta osaksi Venäjän valtakuntaa, oli osa eurooppalaista suurvaltapolitiikkaa. Ranskan keisari Napoleon ja Venäjän tsaari Aleksanteri I jakoivat Eurooppaa omiin valtapiireihinsä. Tässä jaossa Suomi tuli kuulumaan Venäjän valtapiiriin. Vallanjakajien intressit menivät myöhemmin ristiin ja heidän johtamansa maat ajautuivat katkeraan sotaan keskenään. Vastaava kuvio toteutui 130 vuotta myöhemmin. Nyt asialla oli kaksi diktaattoria, Saksan Hitler ja Neuvostoliiton Stalin. Suomi määriteltiin jälleen itäisen naapurimme valtapiiriin kuuluvaksi. Neuvostoliitto seurasi häikäilemättömästi diktaattorien siunauksella solmittua Molotov-Ribbentrop sopimusta ja esitti Suomelle omaan turvallisuuteensa vedoten huomattavia aluevaatimuksia. Kun näistä ei päästy sopimukseen, Neuvostoliitto irtisanoi yksipuolisesti maidemme välisen hyökkäämättömyyssopimuksen ja aloitti sotatoimet Suomea vastaan marraskuun viimeisenä päivänä 1939. Aiempi suurvaltakuutio toistui myös sikäli, että "Euroopan jaosta" sopineet maat olivat vähän ajan päästä jälleen sodassa keskenään.

Talvisota merkitsi kolmea ja puolta koettelemuksen kuukautta Suomelle. Mutta se osoitti samalla, että suomalaisilla oli kykyä ja halua puolustaa nuorta itsenäisyyttään ja siihen liittyvää vapautta. Yhteisen uhan edessä syntyi "Talvisodan henki", mikä tunnetaan maassamme edelleenkin yksituumaisuuden korkeimpana asteena. Tällä hengellä oli erityistä merkitystä siinä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa kahden vuosikymmenen takaiset tapahtumat olivat pitäneet kansaamme edelleen tiukasti kahtia jakautuneena.

Myös toinen tässä esille ottamistani maamme kohtalonhetkistä, Talvisota, on myöhemmin esillä ohjelmassamme. Kuulemme kahden nuoren puheenvuorot Talvisodasta, kun he esittävät syksyn ainekirjoituskilpailussa palkitut kirjoituksensa.

Vinterkriget betydde under tre och en halv månader påfrestning för Finland. Men det bevisade på samma gång, att finländarna hade förmågan och viljan att försvara fosterlandets unga självständighet och frihet. Framför det gemensamma hotet föddes "Vinterkrigets anda", som ännu i dag känns i vårt land som den högsta nivån av enhällighet. Den här andan hade en speciellt stor betydelse i det samhällsläge som före kriget hade rått inom den fortvarande tvådelade nationen.

Också den andra ödestimmen jag har tagit up här, Vinterkriget, föreligger senare i vårt program. Vi får höra ordet om Vinterkriget av två ungdomar, när de framför sina uppsatser som har belönats i höstens uppsatstävling.

Arvoisa juhlayleisö. Toivotan Teidät tervetulleiksi viettämään Pohjanmaan Maanpuolustuskillan vuosipäivän juhlaa. Juhla on samalla alueen kaikkien maanpuolustusjärjestöjen Tammisunnuntain juhla. Tästä ovat osoituksena järjestöjen liput, jotka jo usean vuoden ajan ovat juhlistaneet juhlaamme edeltävää kunniakäyntiä ja seppeleenlaskua Perinnemuurilla. Samoin ohjelmassa seuraava muutokuvan paljastus on saatu aikaiseksi useiden maanpuolustusjärjestöjen yhteistyön tuloksena.